

RECENZJE

A.A. GABIANI: „NA KRAJU PROPASTI: NARKOMANIJA I NARKOMANY”,
MOSKWA „MYSL”, 1990 r., stron 222, broszura, nakład 100 tys. egz.,
cena - 80 kop.

Książka pt. „Na skraju przepaści: narkomania i narkomani” przedstawiająca wyniki badań empirycznych nad zażywaniem narkotyków w Gruzji nie mogłaby się ukazać jeszcze kilka lat temu. Dzisiaj jest to jedno z pierwszych opracowań informujących szeroki krąg czytelników o rozpowszechnieniu zjawiska narkomanii w Związku Radzieckim.

Autor jest socjologiem zajmującym się szczególnie socjologią dewiacji; jest kierownikiem Oddziału Kaukaskiego Wszechzwiązkowego Instytutu Naukowo-Badawczego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych ZSRR, a zarazem zastępcą kierownika Ośrodka Badania Opinii Publicznej przy KC Komunistycznej Partii Gruzji.

Książka zawiera opis 2 badań prowadzonych w Gruzji: pierwsze przeprowadzone w latach 1967-1974, a drugie - 1984-1985, prowadzonych przez autora. Oba badania dotyczyły rozpowszechnienia i problemów związanych z narkomanią. W czasie pierwszego badania przebadano 1000 osób, w czasie drugiego 1620. W pierwszym badaniu ankietą był wyłącznie autor monografii, w następnym posługiwano się zespołem ankietów. W obu badaniach ankieteryzy docierali do narkomanów zazwyczaj na podstawie danych z milicji. W obu badaniach wyodrębniono grupę osób znajdujących się w zakładach śledczych i karnych oraz grupę osób przebywających na wolności (w pierwszym badaniu analizowano 878 ankiet, w tym 269 od osób w zakładach karnych; w drugim badaniu z 1620 respondentów 500 znajdowało się w zakładach karnych).

W badaniu z lat osiemdziesiątych mężczyźni stanowili ponad 90% grupy badanej, kobiety w grupie przebywającej na wolności stanowiły 5%, natomiast w grupie badanych w zakładach karnych 15%. 80% osób, byli to ludzie w wieku lat 20-34. 45% osób było w stanie wolnym, 49% w stanie małżeńskim, 79% miało co najmniej 1 dziecko. Interesujące są dane dotyczące wykształcenia: około 80% badanych miało wykształcenie niepełne średnie i średnie.

Autor daje pełną charakterystykę warunków życia respondentów, ich rodzin (łącznie z danymi dotyczącymi rodziców respondentów), opracowanie zawiera również dane dotyczące miejsca pracy, stosunków towarzyskich, niektórych postaw, a także spożycia alkoholu w grupie badanej.

Interesujące dane dotyczą stosowanych narkotyków. W grupie badanej 83% stosuje haszysz, 47% morfinę, 44% opium, 12% kokainę (znacznie częstsze użycie w grupie osób znajdujących się w zakładach karnych), około 40% kodeinę itd.

Środkiem, od którego badani zaczęli swoją karierę narkotyczną, był głównie haszysz (73%), następnie morfina (9%), opium (7%). Spośród badanych 70% respondentów zażywa narkotyki dłużej niż 4 lata.

Sporo miejsca poświęca autor motywom pobierania narkotyków, charakteryzujące miejsca i środowisk ich pobierania. Interesujące są zestawienia dotyczące środków wydawanych przez narkomanów na substancje uzależniające.

Cały rozdział książki poświęcony jest problematyce zwalczania narkomanii. Autor omawia potrzebę rozpoznawania sytuacji w tej dziedzinie, kładzie duży nacisk na działalność mafii rozprowadzających narkotyki i potrzebę ich zwalczania. Sporo miejsca poświęca problematyce represji z tym, że z uznaniem wita trend obniżenia represji, który pojawił się w latach ostatnich w ustawodawstwie radzieckim (choć w dalszym ciągu za posiadanie niewielkich nawet ilości narkotyków grozić może grzywna, praca przymusowa lub krótkoterminowy areszt).

Następnym przedmiotem zainteresowania autora jest leczenie narkomanów. W Związku Radzieckim możliwe jest zarówno dobrowolne leczenie narkomanii, jak i przymusowe, przy czym o leczeniu przymusowym podejmuje się decyzje w drodze sądowej. Leczenie stacjonarne w takich przypadkach odbywa się w zakładach zwanych profilaktoriami (profilaktoria leczniczo-wychowawcza dla osób od 16 do 18 roku życia, a profilaktoria pracy i leczenia dla osób powyżej 18 roku życia). O skierowaniu do takiego profilaktorium orzeka się na okres od 6 miesięcy do 2 lat. Skrócenie okresu pobytu możliwe jest tylko na podstawie decyzji sądu.

Odmienny jest tryb leczenia przymusowego narkomanów, którzy popełnili przestępstwo. U takich osób leczenie może być prowadzone w miejscu odbywania kary, a następnie w specjalnych zakładach, w których stosuje się postępowanie medyczne i pracę.

Książka zawiera wiele interesującego materiału, zarówno dotyczącego badań, jak i innych doświadczeń autora, jest cennym źródłem wiedzy o sytuacji w zakresie narkomanii w Gruzji. Wartość książki ogranicza zapewne przewaga spojrzenia kryminologicznego nad ogólnopsychologicznym i medycznym. Interesujące, że autor całkowicie pomija zagadnienie AIDS. Sprawa ta nie była jeszcze aktualna w Związku Radzieckim w czasie prowadzenia dwóch badań ankietowych, niemniej jednak od tego czasu pojawili się zarówno chorzy, jak i nosiciele. Dotyczy to zarówno homoseksualistów, jak i nowych „nietypowych” grup ryzyka, jakim okazały się małe dzieci w szpitalach w Eliście i w Rostowie, którym wykonywano zastrzyki niesterylnymi igłami. Jak się orientuję, w chwili obecnej

prawdopodobnie odsetek narkomanów wśród nosicieli wirusa w Związku Radzieckim jest niewielki, ale należy się spodziewać wzrostu i tej kategorii zagrożenia. O ile wiem, autor rozszerzył obecnie swoje zainteresowania poza Gruzję, należałoby zatem życzyć sobie, aby w przyszłości prezentowana przezeń perspektywa była szersza nie tylko pod względem geograficznym, ale i tematycznym.

Ignacy Wald